

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Θεόδωρος Γραμμένος

ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΘΟΔΩΡΗΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ
ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ Νο30
Διεύθυνση σειράς: Μπάμπης Παπαδημητρίου

ΜΙΚΡΗ ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Επιμέλεια-Διόρθωση: Γιάννης Βογιατζής

© 2021, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., Θεοδωρής Γραμμένος

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά το Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με το Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με το Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2021

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-746-4

Αφιερώνεται στη μνήμη των γονιών μου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	9
1. Ηθικός σχετικισμός και ηθικός υποκειμενισμός.....	15
2. Ηθική φιλοσοφία, επιστήμη και θρησκεία.....	26
3. Τα εργαλεία των ηθικών κρίσεων: λογική, συναίσθημα και διαίσθηση.....	39
4. Αρετή και ευδαιμονία: Αριστοτέλης.....	49
5. Τζον Στιούαρτ Μιλ: Ωφελιμισμός.....	61
6. Η έννοια του καθήκοντος: Στωικοί και Καντ.....	73
7. Ένα παράδειγμα εφαρμοσμένης ηθικής: Ευθανασία.....	86
Επίλογος.....	98
Σημειώσεις.....	103
Βιβλιογραφία.....	107

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Homo homini lupus est**

Μια φορά και έναν καιρό, πριν από πολλά χρόνια, ένας ηλικιωμένος Αθηναίος, λίγο άσχημος εξωτερικά και μάλλον εκκεντρικός, δήλωνε ευθαρσώς στους δικαστές του, τους συμπολίτες του, ότι ο χειρότερος άνθρωπος δεν μπορεί να βλάψει τον καλύτερο. Η δίκη του δεν πήγε και τόσο καλά και τελικά καταδικάστηκε σε θάνατο. Ίσως γιατί αντί να κάνει αυτά που έπρεπε για να σώσει τη ζωή του –να βρει ένα έναν καλό λογογράφο για να ετοιμάσει την απολογία του, να κολακέψει το κοινό του, να παρακαλέσει κλαίγοντας–, προτίμησε να πράξει αυτό που θεωρούσε δίκαιο και σωστό. Τελικά ήπια το κώνειο. Το έκανε όμως με την ηρεμία και τη γενναιότητα του ανθρώπου που ξέρεi ότι συμπεριφέρθηκε όπως έπρεπε, για τον εαυτό του και για την πόλη του.

Η ηθική είναι ένα σύνολο απόψεων, προφορικών κανόνων και νοοτροπιών, σχετικά με το καλό και το κακό, τις αξίες, την αρετή, την ευτυχία, το δίκαιο και το άδικο, το καθήκον, τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις μας.^{1**} Αφορά στο πώς συμπεριφερόμαστε στον εαυτό μας, στους άλλους ανθρώπους, στα ζώα και στο περιβάλλον. Σχετίζεται με τον χαρακτήρα μας –τη

* Ο άνθρωπος για τον άνθρωπο είναι λύκος.

**Οι βιβλιογραφικές σημειώσεις βρίσκονται στο τέλος του κειμένου (σ. 103 κ.εξ.).

βελτίωση του οποίου προσπαθεί να επιτύχει-, τις προθέσεις μας, τις πράξεις ή τις παραλείψεις μας. Αυτοί που προσπαθούν να μας διδάξουν ηθική, άμεσα ή έμμεσα, είτε το αντιλαμβάνονται είτε όχι, είναι πολλοί. Για παράδειγμα, η θρησκεία που ακολουθεί κάποιος, η οικογένεια, το σχολείο, οι παρέες μας, οι ομάδες στις οποίες ανήκουμε, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι πολιτικοί, ακόμα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης ή ορισμένες φορές και μια διαφήμιση.

Σε πάρα πολλές χώρες, μία από τις οποίες είναι και η Ελλάδα, η ηθική δεν ταυτίζεται με τον νόμο και δεν επιβάλλεται με κάποιον επίσημο τρόπο. Κάτι μπορεί να θεωρείται ανήθικο από την πλειοψηφία της κοινωνίας, όπως η μοιχεία, αλλά να μην είναι παράνομο. Ή κάτι θα μπορούσε να θεωρείται ηθικό για τους περισσότερους, ας πούμε η θανατική ποινή για ορισμένα αδικήματα, και να μην είναι νόμιμο. Η ηθική έχει συνήθως ως μέσα υποστήριξης της όχι την τιμωρία, τουλάχιστον για τους ενήλικες, αλλά τη νουθεσία, τον έπαινο και τον ψόγο (καλό είναι βεβαίως να μην ξεχνάμε ότι, σε κάποιες κοινωνίες, οι συνθήκες είναι διαφορετικές).

Αντικείμενο του παρόντος βιβλίου αποτελεί όχι τόσο η ηθική γενικά όσο η ηθική φιλοσοφία. Η τελευταία μπορεί να ορισθεί ως ο κλάδος της φιλοσοφίας ο οποίος ασχολείται με την ηθική. Για τη Δύση, σκέψεις και επιχειρήματα για το τι είναι ηθικό και τι όχι εκφράζονται ήδη από τον Όμηρο, τον πρώτο Δάσκαλο των αρχαίων Ελλήνων. Πιο οργανωμένη εξέταση ζητημάτων που άπτονται της ηθικής γίνεται από τους Σοφιστές, τα «κακά παιδιά» της αρχαίας σκέψης. Οι σοφιστές ήταν μια ανομοιογενής «ομάδα» καλοπληρωμένων δασκάλων που συνήθως γυρνούσαν από πόλη σε πόλη, παραδίδοντας μαθήματα σε πλούσιους νέους που επιθυμούσαν δόξα και πολιτική δύναμη. Κάποιοι από αυτούς, όπως ο Πρωταγόρας, ήταν διανοητές υψηλότατου επιπέδου, και κάποιοι άλλοι, όπως ο Γοργίας, άνοιξαν νέους δρόμους στη ρητορική. Η αρχή της ηθικής φιλοσοφίας γίνεται ουσιαστικά με τον Σωκράτη, πε-

ρισσότερο ως πράξη παρά ως διδασκαλία, και τον Πλάτωνα. Όσον αφορά στους τελευταίους αιώνες, με την ηθική φιλοσοφία ασχολούνται κυρίως «επαγγελματίες», δηλαδή καθηγητές σε πανεπιστήμια ή άτομα που την έχουν διδαχθεί από αυτούς.

Η ηθική φιλοσοφία μπορεί να χωριστεί σε τρεις τομείς. Ο πρώτος είναι η *κανονιστική ηθική*, όπου οι φιλόσοφοι μας δίνουν κανόνες, εκφράζοντας τις πεποιθήσεις τους για τις ηθικές αξίες, το πώς πρέπει να ενεργούμε και τι είδους άνθρωποι οφείλουμε να είμαστε. Ο δεύτερος τομέας είναι η *μεταηθική*. Ως ξεχωριστός κλάδος δημιουργήθηκε τον 20ό αιώνα και πρόκειται για παιδί της αγγλόφωνης φιλοσοφίας. Η μεταηθική εξετάζει την κανονιστική ηθική ως δεύτερο επίπεδο ανάλυσης και γενικότερα αναλύει τις προϋποθέσεις και τα θεμέλια της ίδιας της ηθικής – για παράδειγμα, πώς λειτουργεί η γλώσσα που χρησιμοποιούμε για ηθικά ζητήματα. Ο τρίτος τομέας είναι η *εφαρμοσμένη ηθική*, η οποία έχει πιο πρακτικό χαρακτήρα και ασχολείται με θέματα όπως η κλωνοποίηση, η έκτρωση, η ευθανασία, αλλά και ευρύτερα αντικείμενα, όπως η ηθική των επιχειρήσεων ή οι κώδικες δεοντολογίας συγκεκριμένων επαγγελματιών. Βεβαίως, η κατηγοριοποίηση που μόλις παρουσιάστηκε δεν είναι απόλυτη. Έτσι, ένα έργο κανονιστικής ηθικής μπορεί άνετα να εκφράζει μεταηθικές απόψεις ή να εφαρμόζει τη θεωρία που ακολουθεί σε πρακτικά διλήμματα.

Παρά το γεγονός ότι διδάσκεται στα πανεπιστήμια, η ηθική φιλοσοφία δεν είναι επιστήμη. Δεν χρησιμοποιεί την επιστημονική μέθοδο, και τα πορίσματά της δεν έχουν το ανάλογο κύρος ή αντίστοιχη αποδεικτική δυνατότητα. Μία από τις συνέπειες αυτού είναι ότι υπάρχουν πολλές και διαφορετικές προσεγγίσεις, ενίοτε αντικρουόμενες, για τα ίδια ζητήματα. Εάν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς, θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι δεν υπάρχει ηθική θεωρία που να αποδεικνύεται καλύτερη από όλες τις άλλες. Ακόμα και προσεγγίσεις που μπορεί να είναι εξαιρετικά δημοφιλείς, να φαίνονται αυτονόητες και

να έχουν γίνει μόδα (*sic*) στα πανεπιστήμια, σε μία δεδομένη στιγμή, δεν έχουν την ισχύ που έχουν επιστημονικές θεωρίες κοινώς αποδεκτές από την επιστημονική κοινότητα. Καμία μα καμία ηθική θεωρία, ανεξάρτητα από τη φήμη που μπορεί να έχει σήμερα –γιατί σε 20-30 χρόνια ίσως να μην την έχει– δεν μπορεί να αντιμετωπίσει όλες τις αντιρρήσεις που έχουν προβληθεί εναντίον της.

Πρωταρχικός σκοπός της παρούσας Μικρής Εισαγωγής είναι να λειτουργήσει σαν πρό(σ)κληση για περαιτέρω μελέτη της ηθικής φιλοσοφίας. Η παρουσίαση των διαφόρων θεωριών, απόψεων και εννοιών δεν γίνεται με στόχο να γνωρίσει σε βάθος και με λεπτομέρεια το αναγνωστικό κοινό τι λένε οι φιλόσοφοι. Κάτι τέτοιο θα ήταν αδύνατο, όχι μόνο λόγω περιορισμένου χώρου, αλλά και γιατί πρόκειται για μια εισαγωγή σε ένα αντικείμενο μελέτης που έχει ιστορία χιλιάδων χρόνων και απαιτεί σοβαρή μελέτη, σκέψη, αυτογνωσία και –ιδανικά– πρακτική εξάσκηση. Για τους παραπάνω λόγους, επιλέχθηκε η παρουσίαση βασικών στοιχείων της ηθικής φιλοσοφίας με τρόπο όσο το δυνατό απλό και κατανοητό, χωρίς τη δημιουργία νοητικών λαβύρινθων ή τη χρήση πυκνών νοημάτων, βαρύγδουπων λέξεων και περίπλοκων σχημάτων λόγου.

Έγινε επίσης προσπάθεια ορισμένες φορές να είναι κάπως πιο «ελαφρύς» ο τρόπος γραφής. Αυτό συνέβη για δύο λόγους. Πρώτον, η ηθική φιλοσοφία ασχολείται με ζητήματα δυσνόητα, σύνθετα, δύσκολα και, όχι σπάνια, στενάχωρα. Δεύτερον, το βιβλίο γράφτηκε από την άνοιξη του 2020 μέχρι τις αρχές του 2021, κατά τη διάρκεια της πανδημίας, ύστερα μάλιστα από δέκα και πλέον χρόνια σκληρής οικονομικής κρίσης και πολιτικών εντάσεων, και ενώ διαφαινόταν κάποια ελπίδα βελτίωσης. Μιλάμε για μια περίοδο πίεσης, άγχους, θυμού και φόβου, όχι μόνο για την πανδημία, αλλά και για το τι μέλλει γενέσθαι οικονομικά. Λόγος πιο χαλαρός, με δεδομένη τη θεματολογία και τη χρονική στιγμή, είναι ίσως πιο κατάλληλος και χρήσιμος.

Το βιβλίο χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος (κεφ. 1-3) ανήκει ουσιαστικά στη μεταηθική. Θα ξεκινήσουμε με τον ηθικό σχετικισμό, σε μια προσπάθεια να αναδειχθούν τα αδιέξοδα στα οποία μας οδηγεί, ενώ θα εξετάσουμε και τον ηθικό υποκειμενισμό. Θα συνεχίσουμε με τη σχέση ανάμεσα στην ηθική φιλοσοφία, τη θρησκεία και την επιστήμη. Η σχέση αυτή μπορεί να δείχνει ανταγωνιστική ή και αντιθετική, ίσως όμως θα ήταν πιο αποδοτικό να τη δούμε με άλλο μάτι. Στο τρίτο κεφάλαιο, που είναι εν μέρει πιο τεχνικό, θα δούμε τα βασικά νοητικά εργαλεία που χρησιμοποιούμε όταν προβαίνουμε σε ηθικές κρίσεις, δηλαδή το συναίσθημα, τη λογική και τη διαίσθηση. Θα διερευνηθεί η φύση του καθενός από αυτά, η μεταξύ τους σχέση και ποιο –ιδανικά– είναι το καλύτερο.

Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει τα κεφάλαια 4 έως 6 και καλύπτει τον χώρο της κανονιστικής ηθικής. Θα παρουσιάσουμε ορισμένα από τα πιο κεντρικά σημεία από τις θεωρίες των τριών πιο σημαντικών ηθικών, και όχι μόνο, φιλοσόφων στην ιστορία της Δύσης. Οι θεωρίες τους αποτέλεσαν τον κορμό της ηθικής φιλοσοφίας και είναι μια άριστη αφετηρία για κάποιον που δεν έχει τύχει να ασχοληθεί σοβαρά με το αντικείμενο. Πέρα από αυτό, ακόμα και σήμερα, ο Αριστοτέλης, ο Μιλ και ο Καντ μελετώνται και για ιστορικούς λόγους και επειδή αποτελούν πηγή έμπνευσης για σύγχρονες εκδοχές των θεωριών τους. Ο Αριστοτέλης και ο Μιλ θα εξεταστούν μόνοι τους. Ο Καντ θα συζητηθεί μαζί με βασικές απόψεις της στωικής φιλοσοφίας, με έμφαση στην έννοια του καθήκοντος. Τέλος, ας σημειωθεί εδώ ότι οι επιλογές που έγιναν προφανώς δεν υποδηλώνουν ότι παραγνωρίζουμε ή μειώνουμε την αξία του έργου όλων των εξαιρετικών φιλοσόφων, ανδρών και γυναικών, που λόγω χώρου αναγκαζόμαστε να παραλείψουμε.

Το όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο αποτελεί ένα ξεχωριστό τμήμα από μόνο του, και αντιστοιχεί στον τρίτο τομέα της ηθικής φιλοσοφίας, την εφαρμοσμένη ηθική. Θα παρουσιαστεί, με κάπως μεγαλύτερη λεπτομέρεια, το ζήτημα της ευθα-

νασίας. Εδώ θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε πώς λειτουργεί η ηθική φιλοσοφία στην πράξη, καθώς και επιχειρήματα υπέρ και κατά της ευθανασίας, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως τροφή για ευρύτερο προβληματισμό.

Μία τελευταία λέξη πριν το τέλος της εισαγωγής. Το ανά χειράς βιβλίο, δεν γράφτηκε με το βλέμμα στην αιωνιότητα ούτε για τους ειδικούς. Η αιωνιότητα θα ήταν μια χαρά και χωρίς αυτό το βιβλίο, ενώ οι ειδικοί δεν χρειάζονται εισαγωγικά εγχειρίδια. Η *Μικρή Εισαγωγή στην Ηθική Φιλοσοφία* γράφτηκε λαμβάνοντας υπόψη σοβαρά τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα του 2021 και έχοντας κατά νου αναγνώστες και αναγνώστριες που έχουν σχετικά λίγη ή καθόλου γνώση ηθικής φιλοσοφίας. Όλα αυτά διαμόρφωσαν καθοριστικά το περιεχόμενο, από τα επιχειρήματα και τις αντιρρήσεις μέχρι τον τρόπο που καταγράφηκαν οι βιβλιογραφικές αναφορές.

Αυτά, με την ελπίδα να απολαύσετε την ανάγνωση του βιβλίου, να μάθετε κάτι που δεν γνωρίζατε και ίσως να οδηγηθείτε σε περαιτέρω προβληματισμό και σκέψεις.*

* Θα ήθελα να ευχαριστήσω, για τη συμβολή τους στη συγγραφή του παρόντος βιβλίου, τη Γιώτα Ιωαννίδου, τον Γιάννη Καραμπέλα, τον Μανόλη Κούμα, τη Μαργαρίτα Δούνια και τον Κωνσταντίνο Γραμμένο.

Κεφάλαιο I

ΗΘΙΚΟΣ ΣΧΕΤΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΣ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΣΜΟΣ

Στο τέλος της εποχής των βροχών, κοντά στην λίμνη Τσαντ, στον βόρειο Νίγηρα, οι Γουόνταμπι συγκεντρώνονται για το Cure Salée, το «φεστιβάλ των Νομάδων». Στο επίκεντρο των εορτασμών είναι το Γκέρεβολ, αντρικός διαγωνισμός ομορφιάς και τελετουργικό ερωτοτροπίας. Νέοι άνδρες, συνήθως βοσκοί, φοράνε πλήρες μείκ απ, κοσμήματα, και τα καλύτερά τους ρούχα και στέκονται σε μια γραμμή αναμένοντας επιθεώρηση από γυναίκες παρατηρήτριες. Τα λευκά δόντια και τα λευκά μάτια έχουν μεγάλη αξία, έτσι οι συμμετέχοντες χαμογελούν πλατιά και το πρόσωπό τους σχηματίζει κάθε είδους έκφραση με την ελπίδα ότι θα τραβήξουν την προσοχή. Είναι ομαδικό φλερτάρισμα, με την ελπίδα ότι θα κερδίσουν μια νύχτα πάθους με μία από τις κριτές.²

Μπορούμε άραγε να ισχυριστούμε ότι οι ηθικές αξίες μιας κοινωνίας και οι αντιλήψεις της για το καλό και το κακό, το δίκαιο και το άδικο, είναι σωστότερες από τις αντιλήψεις μιας άλλης; Δεχόμαστε ότι οι ηθικές κρίσεις, π.χ. «το ψέμα είναι κακό» ή «ο Γιάννης έχει άδικο», είναι ορθές ή εσφαλμένες ανεξάρτητα από το τι πιστεύω εγώ, εσύ ή ο Γιάννης; Υπάρχουν ηθικοί κανόνες, π.χ. το «ου φονεύσεις», που πρέπει να ισχύουν σε κάθε αντίστοιχη περίπτωση, ανεξάρτητα από την κοινωνία και τη χρονική περίοδο; Ο ηθικός σχετικισμός δίνει αρνητι-

κές απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα. Το όλο ζήτημα έχει ενδιαφέρον όχι μόνο θεωρητικό, αλλά και πρακτικό. Στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, είναι αρκετά συχνό φαινόμενο να βλέπουμε ανθρώπους διαφόρων εθνικοτήτων, που ακολουθούν διαφορετικούς ηθικούς κώδικες, να ζουν πλάι-πλάι στην ίδια χώρα.³

Ο ηθικός σχετικισμός ως φιλοσοφική προσέγγιση απέκτησε δυναμική και αναπτύχθηκε κυρίως τον 20ό αιώνα. Σχετικιστικές απόψεις και σκεπτικισμός για τη δυνατότητα αληθούς ηθικής γνώσης είχαν εκφραστεί ήδη από τα αρχαία χρόνια, για παράδειγμα από τον Πρωταγόρα ή τον Σέξτο Εμπειρικό. Στην άνοδο του ηθικού σχετικισμού, τόσο μεταξύ των φιλοσόφων όσο και στο ευρύ κοινό, συνέβαλαν διάφοροι παράγοντες, ξεκινώντας τουλάχιστον από τον 18ο αιώνα. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν η μεγαλύτερη επαφή των Ευρωπαίων με μη δυτικές κοινωνίες, η κριτική στη χριστιανική θρησκεία από τον μαρξισμό, το έργο του Νίτσε, καθώς επίσης και σχετικές κοινωνιολογικές και ανθρωπολογικές μελέτες. Επίδραση, ειδικά σε διανοούμενους και φιλοσόφους, είχε και η γενικότερη στροφή της ανθρωπολογίας προς τον σχετικισμό κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα.

Στη φιλοσοφία, η ίδια έννοια μπορεί να ορίζεται με διαφορετικούς τρόπους ανάλογα με την εποχή ή τη φιλοσοφική παράδοση. Με δεδομένο ότι αυτό είναι ένα εισαγωγικό βιβλίο, ας μας επιτραπεί να μην περιπλέξουμε τα πράγματα. Θα ελλείξουμε έναν ορισμό που καλύπτει επαρκώς τις τωρινές μας απαιτήσεις. Έτσι, ηθικός σχετικισμός είναι η προσέγγιση που υποστηρίζει ότι η ηθική είναι ένα κοινωνικό κατασκεύασμα, μία σύμβαση, και ότι μια ηθική κρίση είναι ορθή ή εσφαλμένη σε σχέση με συγκεκριμένα πρότυπα (κριτήρια), τα οποία είναι δυνατό να αλλάζουν ανάλογα με την κοινωνία και την εποχή.

Ας πάρουμε για παράδειγμα τη φράση: «η Μαρία είναι γενναίοψυχη». Σύμφωνα με τον ηθικό σχετικισμό, θα κρίνουμε αν αυτό είναι ορθό ή όχι εξετάζοντας δύο παραμέτρους.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΓΡΑΜΜΕΝΟΣ

ΗΘΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Καθημερινά, καλούμαστε να κρίνουμε και να διακρίνουμε μεταξύ καλού και κακού, δικαίου και αδικού – χωρίς, συνήθως, να ανατρέχουμε, εκείνη τη στιγμή, στα θεμέλια των γνώσεων και των κανόνων που επεξεργάστηκαν οι μεγάλοι φιλόσοφοι. Η ηθική φιλοσοφία εξετάζει όλες τις αναφορές που χρειαζόμαστε για να βρούμε τη δική μας θέση μέσα στον πολιτισμό και τις κοινωνίες μας. Ο Αριστοτέλης, ο Τζον Στιούαρτ Μιλ, οι Στωικοί και ο Καντ είναι «μέσα» μας: χρησιμοποιούμε τις σκέψεις τους, συχνά χωρίς να το αντιλαμβανόμαστε. Μας βοηθούν να εξετάσουμε διλήμματα και επιχειρήματα, όπως διδάσκουν ο σχετικισμός ή ο υποκειμενισμός. Να δίνουμε χώρο στη λογική, το συναίσθημα και τη διαίσθηση. Να διαχωρίζουμε, όποτε χρειάζεται, την επιστήμη από τη θρησκεία. Το βιβλίο δεν μένει μόνο στο θεωρητικό επίπεδο, αλλά, ως παράδειγμα εφαρμοσμένης ηθικής, εξετάζει μια περίπτωση, ιδιαίτερη και δύσκολη, την ευθανασία. Μια ακόμη Μικρή Εισαγωγή που, ως αρχικό βήμα, προσφέρει γνώσεις και εργαλεία χρήσιμα για την κατανόηση και την ανάλυση της ανθρώπινης συμπεριφοράς.

Η σειρά ΜΙΚΡΕΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ περιλαμβάνει βιβλία αναφοράς, γραμμένα από ειδικούς, τα οποία δίνουν έγκυρη και σε βάθος πληροφόρηση για θέματα άμεσου ενδιαφέροντος. Απλή αλλά όχι απλουστευτική, επιστημονική αλλά όχι απροσπέλαστη, σύντομη αλλά και πλήρης, η σειρά προσφέρει στον σύγχρονο αναγνώστη τα κλειδιά ώστε να κατανοήσει σε βάθος τον πολύπλοκο και μεταβαλλόμενο κόσμο μας.

